Μερική υποκατάσταση του La από Sr σε περοβσκίτες La_{1-x}Sr_xMnO₃ και η επίδρασή της στην καταλυτική οξείδωση του CO και του CH₄

Κ. Δρόσου^{1,*}, Θ. Γεωργακοπούλου¹, Σ. Φανουργιάκης¹, Γ. Αρτεμάκης¹, Ε. Νικολαράκη¹, Α. Στρατάκης², Χ. Ματσούκα^{3,4}, Λ. Ναλμπαντιάν⁴, Β. Ζασπάλης^{3,4}, Ν. Χαρισίου⁵, Μ. Γούλα⁵, Ι. Γεντεκάκης^{1,6,*}

¹ Σχολή Χημικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, Ελλάδα ² Σχολή Μηχανικών Ορυκτών Πόρων, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, Ελλάδα

³ Τμήμα Χημικών Μηχανικών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 54124, Θεσσαλονίκη ⁴ Ινστιτούτο Χημικών Διεργασιών και Ενεργειακών Πόρων, ΙΔΕΠ/ΕΚΕΤΑ

⁵ Τμήμα Χημικών Μηγανικών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Κοζάνη, Ελλάδα

⁶ Ιδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας/Ινστιτούτο Γεωενέργειας (ΙΤΕ/ΙΓ), Χανιά, Κρήτη, Ελλάδα

* Corresponding authors: yyentek@chenveng.tuc.gr (I. Γεντεκάκης); edrosou@isc.tuc.gr (Κ. Δρόσου)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε η συγκριτική μελέτη της καταλυτικής δραστικότητας των περοβσκιτικών υλικών La_{1-x}Sr_xMnO₃ (LSMx) ως προς την οξείδωση του CO και την πλήρη οξείδωση του CH₄ σε συνθήκες περίσσειας O₂. Συγκεκριμένα διερευνήθηκε η επίδραση της μερικής σταδιακής αντικατάστασης της A-θέσης του μαγγανίτη La_{1-x}A'_xMnO₃ (όπου A=Sr) στην δραστικότητα των υλικών σε αντιδράσεις οξείδωσης. Για το σκοπό αυτό συντέθηκαν και μελετήθηκαν οι περοβσκίτες LSM: La_{1-x}Sr_xMnO₃ (x=0, 0.3, 0.5 και 0.7) με την μέθοδο της συγκαταβύθισης. Οι φυσικοχημικές και δομικές ιδιότητες των υλικών αξιολογήθηκαν με διάφορες τεχνικές (πχ. XRD, BET-BJH, H₂-TPR, H₂-Chem), για την κατανόηση της συσχέτισης «δομή-ενεργότητα». Τα καταλυτικά πειράματα δραστικότητας πραγματοποιήθηκαν βασιζόμενα σε συγκεκριμένα πρωτόκολλα προ-επεξεργασίας των υλικών αυτών (προ-αναγωγής και προ-οξείδωσης) ώστε να αποκτηθεί πλήρης εικόνα της καταλυτικής τους συμπεριφοράς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα καυσαέρια των αυτοκινήτων, βενζινοκίνητων ή μεθανιοκίνητων, τυπικά εμπεριέχουν CO και CH4 ως αποτέλεσμα της ατελούς καύσης ή διαφυγής του καυσίμου αλλά και της διάσπασης των μεγάλων υδρογονανθρακικών μορίων σε μικρότερα. Οι καταλυτικοί μετατροπείς που χρησιμοποιούν τα αυτοκίνητα για την αντιμετώπιση των ρύπων τους είναι μεν αποτελεσματικοί στην αντιμετώπιση του CO αλλά όχι ιδιαίτερα του CH4 λόγω της δύσκολης ενεργοποίησης του τελευταίου [1,2] στα καταλυτικά συστήματα ευγενών μετάλλων που εφαρμόζονται στους καταλυτικούς μετατροπείς. Οι περοβσκίτες, με γενικό τύπο ABO3, αποτελούν πολλά υποσχόμενα υλικά στις καταλυτικές οξειδώσεις και γενικότερα στην κατάλυση εξαιτίας των εξαιρετικών οξειδο-αναγωγικών ιδιοτήτων τους, της υψηλής κινητικότητας του οξυγόνου στο πλέγμα τους και της εξαιρετικής θερμικής και υδροθερμικής σταθερότητά τους [3,4,5]. Η ευελιξία που διαθέτουν ως υλικά να αντικαθιστούν τα κατιόντα της θέσης Α ή/και B με άλλα κατιόντα ίδιου ή διαφορετικού σθένους (δηλ. A1-xA´xB1-xB´xO3±δ), τους δίνει τη δυνατότητα να δημιουργούν κενά οξυγόνου (oxygen vacancies) στην επιφάνεια τους και να μεταβάλουν το σθένος των μετάλλων μετάπτωσης της B-θέσης, τροποποιώντας κατά αυτόν τον τρόπο (α) τη κινητικότητα των ιόντων O2- στο πλέγμα τους, (β) τις επιφανειακές οξειδοαναγωγικές τους ιδιότητες, βελτιώνοντας κατ΄ επέκταση την καταλυτική τους απόδοση [1, 3-5].

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε συγκριτικά η καταλυτική δραστικότητα περοβσκιτικών υλικών του τύπου La1-xSrxMnO3 (LSM) που παρασκευάστηκαν με τη μέθοδο της συγκαταβύθισης ως προς την οξείδωση του CO και την πλήρη οξείδωση του CH4 σε συνθήκες περίσσειας O2 ώστε να διαφανεί η δυνατότητα χρήσης τέτοιων υλικών, μη-ευγενών μετάλλων στην τεχνολογία των καταλυτικών μετατροπέων, δεδομένου ότι η βιβλιογραφία έχει αποδείξει την καταλληλόλητά τους σε αντιδράσεις αναγωγής των NOx [4]. Συγκεκριμένα, μελετάται η επίδραση της μερικής σταδιακής αντικατάστασης της Α-θέσης του μαγγανίτη La1-xA'xMnO3 (όπου A'=Sr και x=0, 0.3, 0.5 και 0.7) στην δραστικότητα και σταθερότητα των υλικών στις αντιδράσεις οξείδωσης του CO και πλήρους οξείδωσης του μεθανίου. Προκειμένου να συσχετιστεί η δομή των περοβσκιτών με την ενεργότητά τους, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες τεχνικές χαρακτηρισμού όπως BET, XRD και H2-TPR για την αξιολόγηση των

φυσικοχημικών και χημικών ιδιοτήτων τους και εφαρμόστηκαν διάφορα πρωτόκολλα προεπεξεργασίας τους, όπως (α) προ-αναγωγή και (β) προ-οξείδωση.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Σύνθεση των περοβσκιτών LSMx

Τα περοβσκιτικά υλικά La_{1-x}Sr_xMnO₃ (εφεξής θα αναφέρονται ως LSMx, όπου x=0–70 και εκφράζει την % υποκατάσταση του La από Sr, Πίνακας 1) παρασκευάστηκαν με τη μέθοδο της συγκαταβύθισης, χρησιμοποιώντας ως πρόδρομες ενώσεις τα νιτρικά άλατα La(NO₃)₃·6H₂O, Sr(NO₃)₂ και Mn(NO₃)₂·4H₂O. Για τον σχηματισμό της επιθυμητής περοβσκιτικής δομής, πραγματοποιήθηκε πύρωση των υλικών αυτών στους 1000 °C [6,7].

Πειράματα καταλυτικής ενεργότητας και θερμικής σταθερότητας

Τα πειράματα καταλυτικής ενεργότητας και θερμικής σταθερότητας πραγματοποιήθηκαν σε αυλωτό (διαμέτρου 3.0 mm) χαλαζιακό αντιδραστήρα σταθερής κλίνης, συνεχούς ροής. Η αντίδραση της οξείδωσης του CO μελετήθηκε υπό συνθήκες περίσσειας O₂ (1% CO + 5% O₂, σε He), πίεση 1 bar και συνολική ροή F_T =160 mL/min (που αντιστοιχεί σε μια ταχύτητα χώρου αντιδραστήρα wGHSV = 480,000 mL/g·h). Τα πειράματα πλήρους οξείδωσης του CH₄ πραγματοποιήθηκαν σε συνθήκες περίσσειας O₂ (1% CH₄, 5% O₂, σε ισορροπία με He), πίεση 1 bar και συνολική ροή F_T =75 mL/min που αντιστοιχεί σε μια ταχύτητα χώρου wGHSV=90,000 mL/g·h. Όλοι οι καταλύτες πριν την καταλυτική τους αξιολόγηση υποβλήθηκαν σε δύο διαφορετικές συνθήκες προ-επεξεργασίας: (α) προαναγωγή υπό ροή 25% H₂/He στους 400 °C για 1 h, και (β) προ-οξείδωση υπό ροή 20% O₂/He στους 400 °C για 1h. Κινητικά πειράματα, με σταθερή σύσταση και παροχή εισόδου στον αντιδραστήρα και σταδιακή αύξηση της θερμοκρασίας (*light-off* πειράματα), κατέγραφαν την μετατροπή του CO συναρτήσει της θερμοκρασίας στο θερμοκρασιακό εύρος 50-400 °C και της μετατροπής του CH₄ συναρτήσει της θερμοκρασίας σε θερμοκρασιακό εύρος 400°C - 900°C. Η ανάλυση των αντιδρώντων και των προϊόντων, πραγματοποιήθηκε με on-line αέρια χρωματογραφία (Shimadzu 14 B, TC detector, He φέρον αέριο).

- Χαρακτηρισμός περοβσκιτικών υλικών LSMx

Τα δομικά χαρακτηριστικά των LSMx προσδιορίστηκαν από τις ισόθερμες ρόφησης-εκρόφησης N_2 που πραγματοποιήθηκαν σε συσκευή Nova 2200e Quantochrome. Ο προσδιορισμός της κρυσταλλικής δομής των υλικών πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο σκέδασης ακτίνων X (XRD), σε ένα περιθλασίμετρο BrukerAXS D8 Advance. Ο ποσοτικός προσδιορισμός των φάσεων στους LSM_x έγινε με τη μέθοδο Rietveld χρησιμοποιώντας το λογισμικό BrukerAXS Topas (COD, Crystallography Open Database). Πειράματα θερμο-προγραμματιζόμενης αναγωγής με υδρογόνο (H₂-TPR) καθώς και πειράματα ισοθερμοκρασιακής χημειορόφησης υδρογόνου (H₂-Chem) πραγματοποιήθηκαν σε συσκευή Quantachrome/ ChemBet Pulsar TPR/TPD, εξοπλισμένη με φασματογράφο μάζας Omnistar/Pfeiffer Vacuum. Η λεπτομερής περιγραφή της προετοιμασίας των δειγμάτων πριν την πραγματοποίηση των πειραμάτων H₂-TPR και H₂-Chem., καθώς και οι διαδικασίες υπολογισμού των διαφόρων χαρακτηριστικών περιγράφονται αναλυτικά στην αναφορά [8].

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- Αποτελέσματα χαρακτηρισμού των περοβσκιτικών υλικών LSMx

Τα δομικά χαρακτηριστικά των LSMx παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 1. Η ολική επιφάνεια (S_{BET}) των LSMx κυμαίνεται από 6.8 έως 12.0 m²/g. Από τα πειράματα XRD (Σχήμα 1α), επιβεβαιώνεται ο σχηματισμός περοβσκιτικής δομής ενώ παρατηρήθηκαν και άλλες κρυσταλλικές δομές πχ. οξείδια του Mn και La. Η κύρια κορυφή εντοπίζεται μεταξύ 2θ = 32.4 και 33.1, καθώς παρατηρείται μετατόπιση των κορυφών σε μεγαλύτερες γωνίες με την αύξηση της περιεκτικότητας σε Sr (Σχήμα 1β). Επιπλέον, παρατηρείται τάση διαίρεσης της κορυφής (Σχήμα 1β) που μειώνεται προοδευτικά με την αύξηση της υποκατάστασης του La από Sr. Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με την υπάρχουσα βιβλιογραφία [9]. Τα αποτελέσματα των πειραμάτων H₂-TPR δείχνουν υψηλές τιμές OSC σε όλα τα υλικά, από 671 έως και 1219 μmol O₂/g, παρουσιάζοντας αυξητική τάση με την αύξηση της υποκατάστασης του Sr (Πίνακας 1). Οι τιμές OSC αντιπροσωπεύουν το σύνολο του ευμετάβλητου πλεγματικού οξυγόνου ως τους 750°C και αφορά τα οξειδο-αναγωγικά ζεύγη Mn⁴⁺/M³⁺ (σε T < 500 °C) και Mn³⁺/Mn²⁺ (σε T > 500°C) (Σχήμα 1γ).

Σχήμα 1. (α) Μοτίβα περίθλασης ακτινών X των περοβσκιτών LSMx με γωνία $20^{\circ} < 2\theta < 70^{\circ}$, β) μεγεθυμένα μοτίβα XRD σε $32^{\circ} < 2\theta < 34^{\circ}$ για τους LSMx περοβσκίτες και (γ) Προφίλ H₂-TRP των περοβσκιτών LSMx

Πίνακας 1. Δομικά, μορφολογικά χαρακτηριστικά και φυσικοχημικές ιδιότητες των LSMx

Κωδικός	Χημικός τύπος	S _{BET} (m ² /g)	Μέση διάμετρος πόρων (nm)	Ολική OSC (μmol O ₂ /g)
LSM0	LaMnO ₃	12.0	10.9	671
LSM30	La0.7Sr0.3MnO3	10.4	9.84	766
LSM50	La0.5Sr0.5MnO3	6.8	8.91	886
LSM70	La0.3Sr0.7MnO3	11.3	8.79	1219

*Υπολογίστηκε από τα πειράματα ισοθερμοκρασιακής χημειορόφησης υδρογόνου (H2-Chem)

- Αξιολόγηση της καταλυτικής απόδοσης των υλικών LSMx

Η καταλυτική απόδοση των περοβσκιτικών υλικών LSMx αξιολογήθηκε σε δύο αντιδράσεις (α) την οξείδωση του CO και (β) την οξείδωση του CH₄ σε περίσσεια O₂, σε δύο στάδια προ-επεξεργασίας, (α) προ-αναγωγής και (β) προ-οξείδωσης. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στο Σχήμα 2 (α) και (β), αντίστοιχα, σε μορφή διαγραμμάτων έναυσης (light-off). Συγκεκριμένα στο Σχήμα 2(α) και 2 (β) απεικονίζονται τα γραφήματα επί τοις % μετατροπής του CO και CH₄, αντίστοιχα, συναρτήσει της θερμοκρασίας.

Πίνακας 2. Οι τιμές	T_{50} каг $\varDelta T_{50}$ төр	LSMx μετά από	ό (α) προ-α	χναγωγή και (β) προ-οζείδωση	(με βάση
τα πειραματικά δεδομ	ιένα των Σχημάτο	υν 2 (α) και (β)).			

	CO oxidation			CH ₄ oxidation			
	T ₅₀ (°C)		AT (0C)	T50 (°C)			
	Προ- ανηγμένοι LSMx	Προ- οξειδωμένοι LSMx	Δ150 (*C) (Προ-ανηγμένοι- Προ-οξειδωμένοι)	Προ- ανηγμένοι LSMx	Προ- οξειδωμένοι LSMx	Δ150 (°C) (Προ-ανηγμένοι- Προ-οξειδωμένοι)	
LSM0	314	385	-71	708	685	23	
LSM30	331	340	-9	735	714	21	
LSM50	322	318	+4	817	860	-43	
LSM70	337	362	-25	708	709	-1	

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2 (α), οι LSMx, ανεξάρτητα από τις συνθήκες επεξεργασίας τους, παρουσιάζουν αξιόλογη δραστικότητα ως προς την αντίδραση οξείδωσης του CO. Επιπλέον, παρατηρείται ότι οι προ-ανηγμένοι LSMx είναι δραστικότεροι των οξειδωμένων. Η σειρά δραστικότητας των προ-ανηγμένων LSMx- με βάση την τιμή T₅₀- είναι LSM0 > LSM50 > LSM30 > LSM70 ενώ των προ-οξειδωμένων είναι LSM50> LSM30>LSM70>LSM0. Ομοίως, στην αντίδραση αξιόλογη δραστικότητα, ανεξάρτητα από τη διαδικασία επεξεργασίας που έχουν υποστεί. Η σειρά δραστικότητας των προ-ανηγμένων LSM70>LSM30>LSM70>LSM30>LSM70>LSM2 ο Δξιόλογη δραστικότητα, ανεξάρτητα από τη διαδικασία επεξεργασίας που έχουν υποστεί. Η σειρά δραστικότητας των προ-ανηγμένων LSM30>LSM50. Ωστόσο, όπως παρατηρείται στον Πίνακα 2, οι προ-οξειδωμένοι LSM3 παρουσιάζουν καλύτερη καταλυτική συμπεριφορά συγκριτικά με τους προ-ανηγμένως, με τις καμπύλες έναυσης να είναι μετατοπισμένες -με εξαίρεση τον LSM50- σε χαμηλότερες θερμοκρασίες. Στην περίπτωση των προ-οξειδωμένων LSMx, η σειρά δραστικότητας

είναι LSM0>LSM30 ~ LSM70 ~ LSM50. Συγκρίνοντας την απόδοση των LSMx στις δύο αντιδράσεις, παρατηρείται ότι κατά την αντίδραση πλήρους οξείδωσης του CH₄, η θερμοκρασία T_{50} είναι αρκετά μετατοπισμένη σε υψηλότερες θερμοκρασίες συγκριτικά με την οξείδωση του CO, με την μικρότερη τιμή να παρατηρείται στον προ-οξειδωμένο LSM0 με T_{50} =685°C (Πίνακας 2), αποτέλεσμα αναμενόμενο καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί το CH₄ ενεργοποιείται δυσκολότερα και σε υψηλότερες θερμοκρασίες.

Σχήμα 2. Μετατροπή CO (a) και CH₄ (β) ως προς την θερμοκρασία, Τ, μετά από προ-αναγωγή και προοζείδωση των LSMx (τα ανοιχτά σύμβολα αφορούν τους καταλύτες που έχουν προ-οζειδωθεί). Πειραματικές συνθήκες: (a) 1% CO, 5% O₂ σε He, F_t =160 cc/min, m_{cat} = 20 mg & (β) 1% CH₄, 5% O₂ σε ισορροπία με He, m_{cat} =50 g, F_t =75 cc/min.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα περοβσκιτικά υλικά LSMx παρουσιάζουν αξιόλογη δραστικότητα στη βαθιά οξείδωση του CH₄ και του CO, με την πρώτη αντίδραση να ενεργοποιείται σε υψηλές θερμοκρασίες (T₅₀>685°C) συγκριτικά με την οξείδωση του CO (314°C <T₅₀<337°C). Επιπλέον, στην αντίδραση οξείδωσης του CO, οι προ-ανηγμένοι LSMx είναι δραστικότεροι των οξειδωμένων ενώ στην αντίδραση οξείδωσης του CH₄, οι προ-οξειδωμένοι LSMx παρουσιάζουν καλύτερη καταλυτική συμπεριφορά συγκριτικά με τους προ-ανηγμένους. Και στις δύο αντιδράσεις, προκύπτει ότι η υποκατάσταση του La από το Sr δεν φαίνεται να βελτιώνει την καταλυτική δραστικότητα των υλικών. Ωστόσο, οι ιδιότητες των υλικών αυτών, όπως οι υψηλές τιμές OSC σε συνδυασμό με την καλή καταλυτική τους δραστικότητα τα καθιστούν πολλά υποσχόμενα υλικά για την εφαρμογή τους ως φορείς για την εναπόθεση ευγενών μετάλλων με σκοπό την ενίσχυση της σταθερότητας και της καταλυτικής απόδοσης των τελευταίων.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία υλοποιήθηκε στα πλαίσια της Δράσης Εθνικής Εμβέλειας «Διμερής & Πολυμερής Ε&Τ Συνεργασία Ελλάδας-Κίνας» και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από εθνικούς πόρους, ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΕΠΑνΕΚ 2014-2020 (Κωδικός Έργου: Τ7ΔΚΙ-00356).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Faye J., Baylet A., Trentesaux M., et al. Appl. Catal. B 126 (2012) 134-143.
- [2] Gao Y., Jiang M., Yang L., Li Z., Tian F.-X., He Y. Front. Chem. 10 (2022) 959422.
- [3] Zhu, W., Chen, X., Liu, Z., Liang, C. J. Phys. Chem. C 124 (2020) 14646-14657.
- [4] Yentekakis, I.V., Georgiadis, A.G., Drosou, C, Charisiou, N.D., Goula, M.A. Nanomaterials 12 (2022)1042.
- [5] Royer, S., Duprez, D., Can, F., Courtois, X., et al. Chem. Rev. 114 (2014) 10292-10368.
- [6] Matsouka, C., Zaspalis, V., Nalbandian, L. (2018). Mater. Today: Proc. 5: 27543-27552.
- [7] Haron, W., Wisitsoraat, A., Wongnawa, S. (2014). Int. J. Chem. Eng. Appl. 5: 123-126.
- [8] Goula, G., Botzolaki, G., Osatiashtiani, et al. (2019). Catalysts 9: 541.
- [9] Gálvez, M.E., Jacot, R., Scheffe, J., et al. (2015). Phys. Chem. Chem. Phys. 17: 6629-6634.